

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

05 06 2023

м. Київ

№ 672

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Плекання резиліентності в закладі освіти»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами), підпункту 47 пункту 4 та пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти «Плекання резиліентності в закладі освіти» (далі – Типова програма), що додається.
2. Директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти (Єресько О.) забезпечити оприлюднення Типової програми на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.
3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти і
науки України**

05 06 2023 № 672

**Типова програма
підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої
освіти «Плекання резилієнтності в закладі освіти»**

Розробник: Український інститут когнітивно-поведінкової психотерапії.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти.

Форма підвищення кваліфікації: очна/очно-дистанційна/дистанційна.

Напрями: основи андрагогіки; використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; розвиток комунікаційної, інклюзивної, управлінської, емоційно-етичної компетентностей.

Мета: підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти щодо покращення стійкості (резилієнтності) учасників освітнього процесу.

Основні завдання:

1. Ознайомлення із концепцією стійкості (резилієнтності) та механізмів її формування.
2. Вдосконалення практичних навиків щодо ідентифікації та активізації життєвих цінностей.
3. Покращення соціальних стосунків та комунікації в педагогічному та учнівському колективах.
4. Ознайомлення із стратегіями менеджменту емоційного клімату та ефективного вирішення поширених поведінкових труднощів.
5. Плекання життєвої мудрості та навиків корисного мислення.
6. Навчання ефективних та корисних дій у відповідь на життєві виклики.
7. Ознайомлення з основами психологічного консультування техніками когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) на основі моделі стресостійкості.
8. Розуміння поширених викликів в сфері психічного здоров'я учнів та шляхів допомоги техніками КПТ низької інтенсивності.

Перелік компетентностей

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей, а саме:

Загальні компетентності:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства,

усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- здатність працювати в команді;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;
- здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову);
- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту;
- здатність дотримуватися норм професійної етики.

Професійні компетентності: мовно-комунікативна, інформаційно-цифрова, пізнавальна, психологічна, емоційно-етична, перцептивно-гностична, експресивна, прогностична, організаційна, менеджерська, дидактична, інноваційна, рефлексивна, компетентність педагогічного партнерства, саморегуляція емоцій і поведінки, здатність до навчання впродовж життя.

Обсяг: 40 годин (1,5 кредит ЄКТС).

Очікувані результати навчання:

- розуміння основних механізмів розвитку стійкості педагогічного та учнівського колективів;
- усвідомлення важливості підтримання стосунків у плеканні стресостійкості, резилієнтності;
- вирішення поширених труднощів учасників освітнього процесу, пов'язаних з сучасними викликами в сфері психічного здоров'я, міжособовими конфліктами, поведінковими особливостями учнів;
- визначення та керування емоційним кліматом в класному та педагогічному колективах, наповнювати діяльність ресурсними і психологічно корисними активностями;
- розвиток стресостійкості до педагогічних викликів;
- проведення профілактичної роботи емоційного та професійного вигорання педагогів;
- проведення психологічного консультування окремими техніками КІПТ низької інтенсивності стосовно поширених труднощів;
- знаходження правильного рішення і реалізація його у складній педагогічній ситуації;
- планування власної діяльності та діяльності здобувачів освіти, як процесу розв'язку системи логічно взаємопов'язаних педагогічних завдань, що визначаються далекими, середніми та близькими перспективами;
- вміння аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- розуміння закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

- вміння обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел;
- вміння пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання;
- вміння формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника;
- вміння складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей людини, забезпечувати ефективність власних дій;
- вміння складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги;
- вміння взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності;
- вміння виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості;
- відповідально ставитись до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;
- розуміння та дотримання етичних принципів професійної діяльності;
- демонстрація соціально відповідальної та свідомої поведінки, слідування гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності;
- здійснення ефективних заходів щодо збереження психічного здоров'я(власного й оточення).

Зміст програми

Зміст програми реалізується у 3 модулях.

МОДУЛЬ 1. РЕЗИЛІЄНТНІ ВЧИТЕЛІ

Тема 1. Знайомство з поняттям стійкості (резилієнтності). Важливість плекання резилієнтності в педагогічному колективі

Феномен резилієнтності - життєвої стійкості, його індивідуальне й соціальне значення.

П'ятикомпонентна модель життєвої стійкості.

Визначення власних «точок стійкості» та потреб у розвитку нових навичок.

Тема 2. Цінності як основа життєвої стійкості особистості вчителя: їх пізнання та стратегії активації

Цінності та їх значення для резилієнтності. Диференціація цінностей, цілей, бажань, здобутків.

Виявлення власних цінностей в різних сферах - пояснення та робота з бланком в парах. Аналіз ступеня реалізації різних цінностей. Способи нагадування собі про цінності.

Тема 3. Ефективні дії, поведінка та звички – практична складова життєвої стійкості вчителя

Ефективні дії, роль звичок та моменту вибору, зв'язок з цінностями. Техніка визначення практичних кроків для реалізації цінностей в кожній із сфер життя.

Конструктивна орієнтація на розв'язання проблем та техніки їх вирішення.

Планування та SMART-цілі.

Тема 4. Плекання ефективного мислення в педагогічному колективі

Когнітивний принцип, різні види думок, когнітивні викривлення, рівні когніцій і вплив глибинних переконань та правил життя на резиліентність.

Дистанціювання від некорисних думок. Тестування негативних автоматичних думок.

Усвідомленість та майндфулнес-підхід в роботі з негативними думками.

Тема 5. Ефективна регуляція енергії та емоцій у розвитку стійкості особистості вчителя

Емоції, їх природа і зв'язок з потребами, думками, тілом. Роль культивування мужності і толерантності до дискомфорту.

Техніки регуляції і проживання емоцій.

Менеджмент емоційного та професійного вигорання вчителя та відновлення рівня життєвої енергії.

Розуміння та використання своїх ресурсів, робота над підтриманням позитивних емоційних станів. Роль співчуття і доброзичливого ставлення до себе, роль вдячності в розвитку психологічної стійкості.

Короткий огляд розповсюджених розладів емоційної сфери та наголошення на важливості вчасного звернення за допомогою.

Тема 5. Ефективна регуляція енергії та емоцій у розвитку стійкості особистості вчителя

Емоції, їх природа і зв'язок з потребами, думками, тілом. Роль культивування мужності і толерантності до дискомфорту.

Техніки регуляції і проживання емоцій.

Менеджмент емоційного та професійного вигорання вчителя та відновлення рівня життєвої енергії.

Розуміння та використання своїх ресурсів, робота над підтриманням позитивних емоційних станів. Роль співчуття і доброзичливого ставлення до себе, роль вдячності в розвитку психологічної стійкості.

Короткий огляд розповсюджених розладів емоційної сфери та наголошення на важливості вчасного звернення за допомогою.

Тема 6. Колективна стійкість та здорові стосунки в педагогічному колективі

Психологічний клімат в педагогічному колективі. Значення здорових стосунків, спільних активностей та спілкування для резиліентності.

Колективна резилієнтність спільнот. Аналіз ресурсів, які дає спільнота, та власного внеску в розвиток спільноти.

Стосунки, яких ми прагнемо - що їх руйнує і що підтримує?

Здорова та проблемна взаємодія, алгоритм ефективної комунікації.

Практикум застосування алгоритму.

Тема 7. Інтеграція практик розвитку стійкості в контекст життя та професійної діяльності вчителя

Ідеї щоденних практик стійкості в житті вчителя. Календарний план плекання стійкості.

Практикум упорядкування «валізки» знань і технік.

МОДУЛЬ 2. РЕЗИЛІЄНТНІ КЛАСИ

Тема 1. Мистецтво плекання стосунків в класі

Представлення концепції стійкості, резилієнтності. Розуміння стійкості всистемі плекання стосунків у класному колективі. Усвідомлення цінності стосунків, які важливо плекати в класі. Характеристика вдалої взаємодії, стратегії та практики розвитку зрілих і доброзичливих стосунків у класі.

Представлення важливості особистості вчителя у процесі плекання зрілих і доброзичливих стосунків у класі. Практикування навиків самоспівчуття в особистісному розвитку вчителя.

Стратегії взаємодопомоги учням один одному в умовах пережиття поширених викликів при зіткненні з війною.

Тема 2. Цінності, які об'єднують клас

Джерела пошуку та активації цінностей. Сила історій – «вчитель - той, хто збирає історії».

Важливість здійснювати вибір на користь цінностям, творити життя згідно цінностей.

Планування кроків у реалізації цінностей.

Тема 3. Навчання класу ефективних та корисних дій

Стратегії ефективного використання ресурсів у класі. Планування корисних і ресурсних активностей в класі. Розробка плану на втілення. Ознайомлення із корисністю щоденних майндфулнес технік (технік усвідомлення) і можливості практикування в класах.

Розуміння моделі позитивного поведінкового керівництва на рівні класу. Різновиди важелів впливу на поведінку учнів в класі. Стратегії розвитку бажаної поведінки учнів в класі. Усвідомлення ролі попередників у попередженні небажаної поведінки учнів в класі. Роль вчителя у системі поведінкового керівництва.

Навчання учнів самостійного вирішення конфліктних ситуацій. Менеджмент конфліктних ситуацій між учнями. Стратегії прийняття обдуманих рішень для учнів.

Тема 4. Навички емоційної регуляції в класі

Важливість і стратегії розвитку емоційної компетентності. Стратегії усвідомлення емоцій та розвитку вміння справлятися з різними емоціями.

Тема 5. Плекання корисного мислення в учнів

Стратегії плекання життєвої мудрості в учнів, корисного і життєдайного мислення в учнів.

Навчання учнів усвідомлювати вплив когніцій на свій емоційний стан та вибір поведінкових стратегій. Стратегії ідентифікації та тестування когніцій.

Тема 6. Поширені труднощі в сфері психічного здоров'я учнів і шляхи допомоги в освітньому середовищі

Розуміння важливості психічного здоров'я учнів та його поширених труднощів.

Модель супроводу учнів з поширеними труднощами в сфері психічного здоров'я, що ефективно реалізується в освітньому середовищі.

Роль вчителів в системі допомоги учням з поширеними труднощами в сфері психічного здоров'я.

МОДУЛЬ 3. ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ТЕХНІКАМИ КПТ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ

Тема 1. Вступна частина. Знайомство з проектом та циклом навчання дорослих

Огляд проекту. Мета, завдання та роль в системі інших модулів навчання проекту.

Представлення моделі навчання дорослих «Цикл Колбе».

Структура моделі. Особливості застосування.

Тема 2. Модель адаптації до змін

Представлення КПТ моделі коупінгу з викликами війни.

Вивчення основних складових моделі КПТ низької інтенсивності, як основи в психологічному консультуванні в школах методом КПТ.

Тема 3. Загальні принципи консультування в КПТ-низької інтенсивності

Відпрацювання навиків консультування.

Відпрацювання вмінь до проведення обстеження, складання міні формулювання, визначення цілей та побудова індивідуального плану допомоги.

Тема 4. Навчання основних когнітивних технік

Представлення когнітивного принципу.

Різні види думок та викривлень.

Когнітивні техніки. Техніки дистанціювання, виявлення когнітивних викривлень, розвитку нових перспектив.

Інтеграція технік у психологічному консультуванні практичного психолога.

Тема 5. Навчання основних поведінкових технік

Поведінковий принцип.

Огляд поведінкового принципу у структурі моделі стійкості.

Особливості застосування у практиці практичного психолога.

Тема 6. Навчання додаткових технік роботи з специфічними проблемами

Вивчення природи емоцій, зв'язку з думками, поведінкою та тілом.

Майндфулнес (техніка усвідомлення) як основа регуляції емоцій.

Навчання техніки експозиції, поведінкової активації, техніки «Світлофор».

Тема 7. Основні виклики з психічним здоров'ям дітей та підлітків.

Навчання відповідних технік роботи

Особливості виявлення основних психічних розладів здоров'я дітей та підлітків.

Огляд основних розладів психіки у дітей та підлітків.

РДУГ, тривожні розлади, депресія, ПТСР.

Тема 8. Навчання технік у роботі над стосунками

Значення здорових стосунків у формуванні особистості.

Представлення технік, спрямованих на покращення соціальних навичок і зміцнення міжособистісних стосунків та навиків розв'язання конфліктів.

Тема 9. Модель залучення батьків у консультування

Вивчення біопсихосоціальної моделі психічного здоров'я.

Консультування батьків з поширеними викликами в сфері психічного здоров'я дітей і підлітків (РДУГ, тривожні розлади, депресія, ПТСР).

Тема 10. Модель мережевої співпраці та перенаправлення до інших фахівців

Огляд стандартів допомоги.

Характеристика етапів супроводу, алгоритми перенаправлення.

Консультування психологів у застосуванні отриманих практичних навичок та знань.

Упорядкування знань і технік у загальній КПТ-моделі розвитку проблеми.

Особливості застосування технік КПТ низької інтенсивності відповідно до поширених труднощів в сфері психічного здоров'я.

Зворотній зв'язок як важливий елемент у навчанні та консультуванні практичних психологів.

Орієнтовний розподіл годин за видами діяльності

№ п/п	Назви модулів та тем	Кількість годин		
		Лекційно-практичні заняття	Самостійна робота	Усього
МОДУЛЬ 1. РЕЗИЛІЄНТНІ ВЧИТЕЛІ				
1	Знайомство з поняттям стійкості (резилієнтності). Важливість плекання резилієнтності в педагогічному колективі	1		
2	Цінності як основа життєвої стійкості особистості вчителя: їх пізнання та стратегії активації	1		

3	Ефективні дії, поведінка та звички – практична складова стійкості вчителя	1,5		
4	Плекання ефективного мислення в педагогічному колективі	1,5		
5	Ефективна регуляція енергії та емоцій у розвитку стійкості особистості вчителя	1,5		
6	Колективна стійкість та здорові стосунки в педагогічному колективі	1,5		
7	Інтеграція практик розвитку стійкості в контекст життя та професійної діяльності вчителя	2		
	Всього	10		
МОДУЛЬ 2. РЕЗИЛІЄНТНІ КЛАСИ				
1	Мистецтво плекання стосунків у класі	1		
2	Цінності, які об'єднують клас	1,5		
3	Навчання класу ефективних та корисних дій	1,5		
4	Навички емоційної регуляції в класі	2		
5	Плекання корисного мислення в учнів	3		
6	Поширені труднощі в сфері психічного здоров'я учнів і шляхи допомоги в освітньому середовищі	1		
	Всього	10		

МОДУЛЬ 3. ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ТЕХНІКАМИ КПТ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ				
1	Вступна частина. Знайомство з проектом та циклом навчання дорослих	1		
2	Модель адаптації до змін	1		
3	Загальні принципи консультування в КПТ-низької інтенсивності	2		
4	Навчання основних когнітивних технік	2,5		
5	Навчання основних поведінкових технік	2,5		
6	Навчання додаткових технік роботи з специфічними проблемами	3		
7	Основні виклики з психічним здоров'ям дітей та підлітків. Навчання відповідних технік роботи	4		
8	Навчання технік у роботі над стосунками	2		
9	Модель залучення батьків у консультування	1		
10	Модель мережевої співпраці та перенаправлення до інших фахівців	1		
	Всього	20		
	Всього	40		

Розподіл годин за видами діяльності має орієнтовний характер; послідовність і кількість годин на вивчення окремих тем може змінюватися у межах часу, передбаченого Програмою, з урахуванням потреб педагогічних працівників, особливостей регіону тощо.

Вибір форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання здійснює суб'єкт підвищення кваліфікації для досягнення результатів навчання, визначених Програмою.

Система та критерії оцінювання результатів навчання керівників і педагогічних працівників Центру визначаються суб'єктом підвищення кваліфікації.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права».
2. Закон України «Про позашкільну освіту».
3. Закон України «Про освіту».
4. Закон України «Про дошкільну освіту».
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
6. Закон України «Про захист суспільної моралі».
7. Закон України «Про захист персональних даних».
8. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
9. Закон України «Про запобігання корупції».
10. Цивільний кодекс України.
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників».
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти».
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988- р "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року».
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1018-р «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року».
15. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 жовтня 2010 року № 930 «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 р. №1255/18550.
16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2019 року № 536 «Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 р. за № 547/33518.
17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 18 жовтня 2019 року № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії».
18. Наказ Міністерства освіти і науки України від 8 вересня 2020 року № 1115 «Деякі питання дистанційного навчання», зареєстрований у

Міністерстві юстиції України 28 вересня 2020 р. за № 941/35224.

19. Наказ Державної служби якості освіти від 06 жовтня 2020 року № 01-11/54 «Про внесення змін до методики експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації».

20. Наказ Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 2020 року № 1480 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти».

21. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 січня 2021 року № 33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція».

22. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 року № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти».

23. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2136 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

24. Наказ Державної служби якості освіти України від 29 березня 2021 року №01-11/26 «Про анкету самооцінювання».

Основна література

1. Егер Е. Вибір. Прийняти можливе. - Київ : Книголав, 2020. - 400 с.
2. Коен Дж., Маннаріно А., Дебліджер Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, які пережили травму та втрату. - Львів : Свічадо, 2016. - 264 с.
3. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах / Богданов С. О. та ін.; за ред. В. М. Чернобровкіна, В. Г. Панок. — Київ : Пульсари, 2017. —208 с. URL: <https://cutt.ly/QVEItD4>
4. Сендберг Ш., Грант А. План Б. Як протистояти біді, стати витривалим і віднайти радість. КМ-Букс, 2018. - 280 с.
5. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека / Т. М. Титаренко, Т. О.Ларіна. — Київ : Марич, 2009. — 74 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf
6. Флесснер К., П'ячентіні Дж. Клінічний посібник із психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. - 750 с.
7. Франкл В. Людина у пошуку справжнього сенсу. Харків: Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2020. - 160 с.
8. Doll B., Brehm K., Zucker S. Resilient classrooms. Creating healthy environments for learning. The Guilford Press, 2014. - 194 p.
9. Fuggle P., Dunsmuir S., Curry V. CBT with children, young people and families. Los Angeles, London: SAGE, 2013. - 313 p.
10. Ginsdurg K., Jablow M. Building resilience in children and teens. Giving kids roots and wings. American Academy of Pediatrics, 2015. - 357 p.
11. Hughes R., Kinder A., Cooper C. The wellbeing Workout. How to manage stress and develop resilience. Springer International Publishing, 2019. - 336 p.
12. Neenan M. Developing resilience. A cognitive-behavioural approach.

Routledge, 2018. - 201 p.

13. Stallard P. Think good - Feel Good. A Cognitive Behaviour Therapy Workbook for Children and Young People. Wiley-Blackwell, 2002. - 190 p.

14. Southwick, S. M., Bonanno, G. A., Masten, A. S., Panter-Brick, C. & Yehuda, (2014). Resilience definitions, theory, and challenges: Interdisciplinary perspectives. *European Journal of Psychotraumatology*, 5(1), 10.3402.

Додаткова література

1. Войтович Г. В. Гендерні особливості резиліентності особистості / Г. В. Войтович // Актуальні проблеми психології. 2019. – № 10. – Том 8. – С. 343–352.

<http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v8/i10/31.pdf>

2. Грішин Е. О. Резиліентність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку / Е. О. Грішин // Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. — 2021. — № 64. — С. 62-81. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>

3. Кіреєва З. О. Психометричний аналіз адаптованої версії шкали резильєнтності (CD-RISC-10) / З. О. Кіреєва, О. С. Односталко, Б. В. Бірон // Габітус. — 2020. — Вип. 14. — С. 110-116. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2020/14-2020/19.pdf>

4. Кузікова С. Б. Теоретико-емпіричний аналіз проблеми резильєнтності та стресостійкості в педагогічній діяльності / С. Б. Кузікова, Т. І. Щербак // Психологічний журнал. — 2022. — № 8. — С. 39-46. DOI: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.8.2022.258313>

5. Лазос Г. П. Теоретико-методологічна модель резильєнтності як основа побудови психотехнології її розвитку / Г. П. Лазос // Організаційна психологія. Економічна психологія. — № 2-3 (17). — 2019. — С. 77-89. <https://doi.org/10.31108/2.2019.3.17.9> <http://www.orgpsy-journal.in.ua/index.php/ojep/article/view/39/22>

6. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень / Г. П. Лазос // Актуальні проблеми психології. Том 3.: Консультативна психологія і психотерапія. — Вип. 14. — Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Вінниця, ФОП Рогальська І. О., 2018. — С. 26—64. URL: https://lib.iitta.gov.ua/716873/1/Lazos_APP_V3N14_2018.pdf

7. Прокоф'єва Л. Аналіз феномену «резиліентність»: вивчення та перспективи / Л. Прокоф'єва // Сучасна психологія: проблеми та перспективи. Збірник наукових праць. — Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. — С. 122-127. URL: <https://cutt.ly/CVEIRid>

8. Сичинська М. Теоретичні аспекти впливу батьківсько-дитячих взаємин на формування резильєнтності підлітка / М. Сичинська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. — 2022. — Випуск 18 (63). — С. 64-75. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/37898>

9. Терещенко А. Вікові особливості життєстійкості та оптимізму особистості/А. Терещенко // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2015. – №1 (36). – С. 373-379. URL:

<http://tppjournal.com.ua/contents/n1y2k15folder/n1y2k15a48.html>

10. Черкасова А. А. Роль резильєнтності в діяльності психолога / А. А. Черкасова // Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (21 травня 2021 р., м. Київ). – Київ : ДЗВО «УМО», 2021. – С. 291-295. URL: <https://cutt.ly/HVpQ3bL>

11. Чернобровкіна В. А. Феномен резилієнс у контексті соціоекологічного підходу і дискурсу / В. А. Чернобровкіна, В. М. Чернобровкін // Психологія та психосоціальні інтервенції. – 2020. – Том 3. – С. 59-66. URL:

<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/19675?show=full>

12. Ющенко І. М. Резилієнтність дитини в парадигмі ресурсного підходу / І. М. Ющенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. – 2015. – Вип. 128. С. 302-306. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2015_128_69

Електронні ресурси

1. Академія резилієнтності. URL: <https://resilience.k-s.org.ua/>

2. Інформаційні ресурси по темі психологічної допомоги в часі війни. URL: <https://k-s.org.ua/coping-war/>

3. Програма “7 П” задля психічного здоров’я дітей та молоді. URL: <https://k-s.org.ua/7p/>

4. Романчук О. Витривалість у резилієнтності. Як берегти і плекати психологічну стійкість в умовах тривалої війни. URL: <https://i-cbt.org.ua/resilience-endurance/>

5. Романчук О. Психологічна стійкість в умовах війни: індивідуальний та національний вимір. URL: https://i-cbt.org.ua/resilience_ukraine/

6. Романчук О. Психологічна стійкість подібна до м’язів: тренуєш їх правильно - вони ростуть. URL: <https://theukrainians.org/oleh-romanchuk/>

**Генеральний директор
директорату дошкільної, шкільної,
позашкільної та інклюзивної освіти**

Олег ЄРЕСЬКО